

sunt, 1° ut res sit præscriptibilis; 2° ut adsit possessio; 3° titulus; 4° tempus lege determinatum.

1° *Ut res sit præscriptibilis.* Conditio hæc, in Cod. civ. art. 2226 expressa, ratione evidenter fundatur: res enim quæ a privatis possideri non possunt, vel contra quas legitimus haberi non potest titulus, præscribi nequeunt; talia sunt flumina, viæ publicæ, pontes, ecclesiæ, cœmeteria, etc.

2° *Ut adsit possessio.* Hæc autem possessio debet esse tranquilla, publica, certa, titulo proprietarii et tempore præfixo continuata. *Tranquilla*, quia ex art. 2233 Codicis et ex ratione, actus violentiæ constituere nequeunt possessionem ad præscribendum utilem: possessio utilis non incipit nisi a momento cessationis omnis violentiæ. 3° *Publica*, id est talis ut is contra quem præscriptio currit eam cognoscere possit: unde servitutes non apparentes, v. g., prohibitio in tali fundo aedificandi, vel ædificium ultra talem altitudinem extollendi, præscribi non possunt, Cod. civ. art. 689 et 691. 3° *Certa*, et non dubia aut æquivoca, alioquin vera non existeret bona fides. 4° *Titulo proprietarii*, non vero nomine alterius, ut colonus, procurator, etc. 5° *Tempore præfixo continuata*, ac proinde sine interruptione. Dupli autem modo possessio interrumpi potest, naturaliter scilicet et civiliter. Possessio interrumpitur naturaliter, si res ab alio titulo proprietarii possideatur: cum requiratur possessio unius anni ut quis actionem juridicam *possessoriam* exercere possit, statutum est in Codice civ. art. 2243, interruptionem existere si res a legitimo proprietario vel ab alia persona per temporis spatium longius anno possideatur. Civiliter vero interrumpitur, si possessor in cuius favorem currit præscriptio, ante tribunalia etiam incompetentia citatur, si mandatum ad eam restituendam, ad pretium ejus solvendum, etc. intimetur. Cod. civ. art. 2244 et 2246, etc.

Possessio aliquando non interrumpitur, sed suspenditur, ut videre est in Cod. civ. art. 2251 et seq.

Intersuspensionem autem et interruptionem præscriptionis hoc datur discrimen, quod tempus suspensionem

præcedens cum tempore subsequente jungatur ad comprehendum spatium temporis lege determinatum, dum in interruptione valida tempus præcedens pro nihilo reputatur.

3° *Ut adsit titulus.* Titulus generatim est causa propter quam aliquid possidemus. Hic non agitur de *vero* titulo, quia ubi est verus titulus non datur locus præscriptioni. Est autem titulus præsumptus, titulus coloratus et titulus vitiosus. Titulus *præsumptus* ille est qui habetur ut verus, dum nullus existit: ad præscriptionem non sufficit, nisi ubi nullus requiritur titulus. Titulus *coloratus* ille est qui ex natura sua proprietatem transferre potest, v. g., si quis falso reputatus proprietarius, rem alienam vendat, commutet aut donet, per actum authenticum, ut suam. Ad præscribendum sufficit. Titulus *vitosus* est ille qui caret aliqua e conditionibus lege statutis: nunquam allegari potest, quia dispositiones in lege statutæ ut necessariæ nunquam reputantur ignotæ. Imo si exhiberetur titulus ex quo constaret possessiōnem in initio fuisse vitiosam, v. g., possessorem rem obtinuisse ut colonum, non ut proprietarium, non valeret præscriptio, quantumvis longa exstitisset possessio tranquilla. Unde sequens prodiit axioma: *Melius est non habere titulum quam titulum vitiosum.* Cod. civ. art. 2231, 2236 et 2237. Titulus nullus in forma, v. g., donatio sub chirographo privato, nunquam esse potest fundamentum sufficiens ad præscribendum, licet bona fides theologica existat, nisi ubi non requiritur titulus. Cod. civ. art. 2267.

4° *Ut adsit tempus lege statutum.* Plus minusve longum temporis spatium requiritur ac præscribendum, secundum varias circumstantias rei, tituli et personæ.

Omnis actiones, tam reales quam personales, per 30 annos præscribuntur, et qui eam allegat præscriptionem, non tenetur exhibere titulum, nec mala fides ei objici potest. Talis autem præscriptio in foro civili valida, et quidem merito, ne proprietates maneant incertæ et quia præsumitur titulum per tam longum tempus perire po-

tuisse, obligationem naturalem restituendi non extinguit, nisi juncta sit bona fidei, de qua supra diximus.

Qui per titulum in forma validum acquisivit in bona fide bonum aliquod immobile, illius dominium virtute præscriptionis obtinet per decem annos, si realis proprietarius in territorio ejusdem curiæ imperialis (*ressort de la même cour impériale*) habitet, et per 20 annos, si proprietarius in territorio alterius curiæ imperialis maneat. *Cod. civ. art. 2265.*

Aliæ præscriptiones, contra nonnullas actiones, absolutvuntur per quinque annos, per duos annos, per unum annum, per sex menses. Vide *Cod. civ. art. 2271* et seq. In hujusmodi præscriptionibus semper supponitur pretium debitum fuisse solutum, et actio in foro civili denegatur ne perpetuae orientur lites; sed legislatores non intenderant dominium a creditore in debitorem transferre: hoc patet ex recta ratione, ex communi auctorum sententia, et si de præscriptionibus sex mensium aut unius anni agatur, ipso Codicis articulo 2275, in quo statuitur juramentum alleganti talem præscriptionem deferri posse, ipsismet viduis, hæredibus, ac minorum tutoribus, ut declararent an debitum realiter adhuc existat, vel per solutionem legitime fuerit extinctum.

Ubi agitur de bonis mobilibus, possessio habetur ut titulus, id est, qui rem detinet censetur ejus dominus, nisi contrarium probetur. Attamen possessor rem tutam conscientia retinere non potest, vi præscriptionis, nisi bona fide persuasum habeat esse suam, non vero alienam, aut nisi eam in nundinis, vel in foro publico, aut a mercatore res hujus generis publice vendente emerit; quo in casu, ex art. *Cod. civ. 2280*, rem vero proprietario reddere non tenetur donec pretium a se solutum sibi restitutum fuerit. Bona ecclesiastica prescribuntur per 40 annos et bona Ecclesiæ Romanæ per 100 annos, ex jure canonico. Leges nostræ civiles hanc non agnoscent distinctionem. Itaque bona ecclesiastica eodem tempore iisdemque conditionibus prescribuntur in foro civili ac alia quæcumque bona.

Debitor census annui per præscriptionem non extincti cogi potest a creditore, post elapsos viginti et octo annos a die ultimi tituli, ad novum constituendum titulum propriis expensis. *Cod. civ. art. 2263.* Sic statutum est ad amovendam fraudem et ad præbendum medium præscriptionem impediendi.

Quæritur utrum census annui olim ecclesiis aut privatis debiti, qui ab initio perturbationis Gallicanæ non fuerunt soluti, nec hodie juridice repetuntur, in foro conscientiæ solvendi sint, an vero virtute præscriptionis maneant extinti, saltem quoad præteritos reditus vocatos arrérages.

R. Omnes census dicti *rentes foncières, rentes constituées*, ecclesiis vel privatis debiti, sive titulus eorum existat, sive perierit, minime virtute præscriptionis extincti sunt, quia bona fides ad præscribendum requisita non existit; debitores enim titulum de natura sua proprietatis transmissivum non habent, nec rationabiliter præsumere possunt se nihil debere: predicti ergo census vi præscriptionis non sunt extinti pro foro interno. Debitores igitur sub denegatione absolutiouis cogendi sunt ad solvendos reditus præteritos, et ad novos titulos concedendos. Quia tamen nimis onerosum esset omnes reditus præteritos solvere, et quia aliunde debitores communiter ex his omnibus non facti sunt ditiores, recurrentum est ad compositionem bona fide factam.

Nonnulli censum ecclesiasticorum reditus, dum impossibile erat eos ecclesiis solvere, bona fide ad alios usus pios propria auctoritate adhibuerunt, vel aliter impenderunt, nec ditiores inde facti sunt. De istiusmodi redditibus nunc teneri non videntur erga ecclesiias; si enim de illis tenerentur, vel ratione rei alienæ, vel ratione culpæ, *ut infra dicemus*: atqui neutrum dici potest. Non ratione rei alienæ, cum apud eos res aliena non existat: non ratione culpæ, siquidem ex bona fide prædictos reditus impendisse supponuntur. Ergo.

Si autem illos in mala fide sic impendissent, vel si inde rebus suis pepercissent et ditiores facti fuissent, ad

totum tenerentur, nisi, ob rationes sufficientes, aliquam imminutionem ab episcopo, vel a consilio fabricæ, episcopo approbante, obtinerent.

Qui capitale hujusmodi censum ante Concordatum anni 1801 Republica aut ab ipsa delegatis solverunt, et legalem obtinuerunt exonerationem, vi predicti Concordati ab obligatione restituendi liberati videntur; deterioris enim conditionis esse non debent ac cæteri bonorum ecclesiasticorum acquisitores, quos ad restitutionem stricte obligatos esse negamus in Tractatu de Contractibus.

Qui vero a tempore Concordati usque ad decretum diei 26. juli 1803, quo omnes census nondum alienati restituti sunt fabricis ecclesiarum, sponte capitale eorum solverunt, totum etiam refundere tenentur; tunc enim ecclesias culpa sua spoliaverunt, et virtutem atque efficaciam Concordati in sui gratiam invocare non possunt. Si autem coacte illud solvissent, ad nihil tenerentur, nisi forte integrum capitale non præstitissent: in illo casu, ad partem valoris non solutam et ad partem reddituum proportionatam obligarentur, quia pars illa census extincta non esset proindeque ad ecclesiam adhuc pertineret. Ergo.

Omnis alii census ecclesiastici, sicut et cuncta bona non vendita, quæ, non ad fabricas, sed ad monasteria, ad seminaria, vel ad alia beneficia amplius non existentia pertinebant, reddi debent episcopo qui ea ad alium finem legitimum applicanda curabit. 1° Reddi debent; possessores enim in ea jus non habent; imo sunt possessores male fidei, ac proinde universos fructus restituere tenentur. 2° Reddi debent episcopo; sunt enim bona ecclesiastica in pias causas fundata; sed finis a fundatoribus intentus jam obtineri nequit. Porro, ubi de causis piis agitur, episcopus pro sua diœcesi legitimus est voluntatis defunctorum interpres, ut constat ex conc. Trid., sess. 25, c. 4 de Reform. Ergo.

Juxta leges 4 ventose et 7 messidor an IX, quicunque novit bonum aliquod ecclesiasticum non fuisse vendi-

tum, et injuste ab aliqua persona detineri, obtinere potest ut illud ecclesiae, xenodochio aut alteri religiosæ institutioni restituatur. Sic procedere debet: declarat auctoritati competenti, puta praefecto, se bonum immobile cognoscere quod administrationi bonorum nationarium fuit celatum; ostendat se illud manifestare paratum esse, modo ad tales aut tales finem applicari gubernium permittat. Praefectus sollicitat edictum (*décret*) quo approbat ut bonum istud ad finem designatum applicetur; tunc qui declarationem fecit, bonum memoratum manifestat, et possessor illud illiusque fructus statim reddere cogitur.

Hæc decisio non mediocris erat utilitatis tempore quo præsens Tractatus prima vice in lucem prodiit, nempe anno 1817: nunc vero applicari non potest efficaciter, quia hujusmodi bonorum possessores, si qui sint, præscriptionem fere semper invocare queunt.

SECTIO QUARTA. — De aliis modis minus præcipuis dominium acquirendi.

Præter memoratos dominium acquirendi modos, plures alii numerantur, videlicet, alluvio, specificatio, confusio seu commixtio, ædificatio, plantatio, accessio et nativitas.

Alluvio est incrementum latens et insensibile quod uni prædio flumen adjicit. Hoc autem duplice modo fieri potest, nempe quando flumen terram, arenas et glareas trahit, atque prædio alicujus proprietarii jungit, et quando unam e suis ripis insensibiliter deserit alteramque invadit. In utroque casu incrementum istud ad dominium fundi cui adjicitur pertinet. *Cod. civ. art. 556 et seq.*

Quædam tamen sunt exceptions in ipso Codice legendæ, art. 558 et seq.

Specificatio est confectio novæ alicujus speciei ex aliena materia, v. g., si quis ex alienis uvis vinum, vel ex auro alieno poculum fecerit; in illo casu proprietarius materialè novam speciem ex materia sua confectam repeteret.

potest, solvendo artifici laboris ipsius pretium. *Cod. civ.* art. 570.

Si pretium laboris artificis valorem rei alienæ longe superet, v. g., si sculptor marmor alienum in statuam converterit, vel pictor alienam telam pinxerit, tunc artifex novam speciem sibi retinere potest solvendo proprietario materiæ justum illius valorem. *Cod. civ.* art. 571. At si artifex materiam alterius ad novam speciem conficiendam mala fide adhibuisset, omne quod intulisset illi damnum reparare teneretur in foro interno, et ad illud etiam in foro externo damnaretur. *Cod. civ.* art. 577.

Confusio vel commixtio dicitur quando duæ res confunduntur, ut duo vina diversa, vinum et mel, etc., aut commiscentur, ut duo acervi tritici, duo greges ovium. Quæ in specie propria et in individuo separari possunt, ut greges, separanda sunt: quæ separari nequeunt, ut quinque modii tritici, dividi debent, si dividi possint; sin autem, pertinent in communi ad dominos materiæ sic confusæ, pro ratione partis prius unicuique competentis. *Cod. civ.* art. 573.

Aëdificatio dicitur quando quis ex aliena materia in suo fundo, vel ex sua materia in fundo alieno aëdificat. In priori casu, aëdificationes suas retinere potest, solvendo proprietario materiæ justum ejus pretium; in posteriori autem casu, dominus fundi jus habet retinendi aëdificationes, justo earum pretio, sive quoad materiam, sive quoad laborem, soluto: si nolit aëdificationes in fundo suo retinere, exigere potest ut ille qui aëdificavit, aëdificationes suas propriis expensis destruat, et insuper omnia quæ inde sequuntur damna resarciat. Si tamen qui in alterius fundo aëdificavit, hoc in bona fide fecerit, proprietarius exigere non poterit ut aëdificationes destruat, sed tenebitur, vel materiæ et artis pretium solvere, vel augmentum valoris quod fundus inde suscepit restituere. *Cod. civ.* art. 555.

De plantatione eodem modo ratiocinandum est ac de aëdificatione. *Eodem art. Cod. civ.*

Accessio. Proprietas rei, sive mobilis, sive immobilis, dat jus in omnes productiones ejus et in omne quod ei naturaliter aut artificialiter adjungitur. *C. civ. art. 546.* Jura in varias accessiones per sequentes Codicis articulos determinantur.

Nativitas. Virtute accessionis animalia quæ nascuntur ad dominum animalis feminæ sexus pertinent, non vero ad dominum animalis masculini sexus, juxta vetus axioma: *Petus ventrem sequitur. Cod. civ. art. 2247.*

ARTICULUS SECUNDUS.

DE USUFRUCTU, USU ET SERVITUTE.

Paucis notionibus absolvemus quidquid de usufructu, usu et servitute dicturi sumus. Consulat unusquisque Codicem civilem, et fusius ibi videbit quod solummodo hic indigitatur sumus.

1º *Ususfructus* est jus rebus alienis utendi et fruendi tanquam ipse proprietarius, salva earum substantia. *Cod. civ. art. 578.*

Hinc 4º usufructuarius habet non solum rei alienæ usum, v. g., equi, domus, agri, silvæ, etc., sed omnes fructus ejus facit suos, atque de illis pro nutu disponere potest. Jus habet percipiendi quidquid in fundo nascitur, sicut segetes, fenum, fructus arborum, proventus piscationis et venationis; lapidicinas aliasque quascumque fodinas inceptas continuare potest, sed novas aperire nequit. *Cod. civ. art. 582 et 598.*

In silvis cæduis (*bois taillis*) usufructuarius cædere potest earum portionem quam paterfamilias cædere solet. In silvis altis (*futaies*) nihil cædere valet, nisi proprietarius inceperit eas per quamdam portionem singulis annis cædere; in illo enim casu usufructuarius potest eodem modo per singulos annos eas cædere. *Cod. civ. art. 591.*

Usufructuarius habet adhuc fetus animalium, eorum lanam, lac, plumas, etc. *Cod. civ. art. 585.*

Jus suum alteri titulo venditionis, locationis vel donationis cedere potest. *Art. 595.*

Percipit fructus qui nondum collecti sunt, quamvis maturi, cum usumfructum incipit habere; e contrario fructus etiam maturos, sed non collectos tempore quo ususfructus desinit, non facit suos, nisi contrarium fuerit stipulatum. *Cod. civ. art. 582 et sequentibus.*

Hinc 2º cum usufructuarius rei substantiam integrum domino conservare debeat, tenetur *1º* illa uti sicut bonus paterfamilias utitur re sua quam sibi et posteris vult integrum conservare: unde non potest silvas non cæduas cedere, grandiores arbores tempestate eversas sibi arrogare, agrum sua negligentia deteriorem facere, etc. Tenetur *2º* gregem ita servare ut in locum demortorum capitum alia substituat, sed non ultra numerum capitum quæ ex fetibus proveniunt. *Cod. civ. art. 616.* Similiter, loco vitium aut arborum fructiferarum quæ mortuæ sunt, novas arbores vel vites plantare tenetur: mortuæ autem illi cedunt, sicut et quæ per accidens evertuntur. *Cod. civ. art. 594.* Tenetur *3º* modicas reparations de suo præstare, non vero maiores. Has proprietarius facere tenetur, nisi earam necessitas ex negligentia usufructuarii contingat. *Art. 605.* Ædes vetustate vel casu fortuito collapsas readificare non tenetur usufructuarius, nec proprietarius ad id obligatur. *Cod. civ. art. 607.* Tenetur *4º* denique omnes præstare sumptus ad fructuum perceptionem necessarios, et omnia solvere tributa, sive ordinaria, sive extraordinaria, quæ pro re frugifera debentur. *Cod. civ. art. 608.*

Dispositiones istæ et omnes aliæ quæ ad usumfructum spectant, in Codice civili exprimuntur sub titulo, *de l'Usufruit*, ab art. 578 incipiente.

2º Usus est jus re aliena in proprium usum tantum seu in propriam utilitatem utendi, salva ejus substantia: unde jus usuarii minus extenditur quam jus usufructuarii.

Usuarius jus suum vendere non potest, nec collocare, nec donare. Si tamen jus domo aliqua utendi habeat, in illa cum familia sua habitare poterit, etiamsi tempore

quo usum acquisiit conjugatus non fuerit. *Art. 632.*

Pariter si jus habeat oleribus, pomis aliisve fructibus ad proprium usum utendi, ad sustentandam suam familiam usi poterit, si contrarium non fuerit stipulatum. *Cod. civ. art. 630.*

Si usuarius omnes fructus absorbeat, totam domum occupet, ad sumptus culturæ et reparationum, nec non ad omnia tributa solvenda tenebitur, perinde ac usufructuarius. Si autem fructus ex parte tantum percipiatur, s. unam tantum partem domus occupet, ad portionem æquivalentem sumptuum, reparationum aut tributorum tenebitur. *Cod. civ. art. 635.*

Legatur in *Cod. civ.* totus titulus *de l'Usage*, ab art. 625 ad art. 638.

3º Servitus in jure novo definitur: Onus prædio uni impositum in usum vel utilitatem prædii ad alterum proprietarium pertinentis. *Art. 637.* Triplex distinguitur servitus, scilicet naturalis, legalis et conventionalis.

Servitus naturalis ea est quæ derivatur ex positione naturali locorum: sic ager inferior suspicere debet aquas quæ naturaliter ex superiori fluunt. Hinc proprietarius superioris agri nihil facere debet ut aqua vehementius fluat, nec dominus fundi inferioris potest quacumque via aut arte cursum naturalem aquæ impedire. *Cod. civ. art. 640.* Multa sunt scitu digna circa aquarum fluenta: legatur Codex civilis ab articulo præcedente 640 usque ad art. 645.

Servitus legalis illa est quæ lege, absque ulla conventione particulari, stabilita et firmata est pro bono publico vel communali, aut pro utilitate privatorum. *Cod. civ. art. 649.*

Pro utilitate publica vel communali, ut, v. g., in ripis fluminum navigabilium, via qua homines navigia trahentes incedere possint; obligatio vias publicas reficiendi vel in bono statu conservandi, vias scilicet quæ ad gubernium non pertinent. *Art. 650.*

Pro utilitate privatorum, v. g.: *1º* jus gallice dictum *droits d'indivis*, quod est servitus qua diversi proprie-

tarii qui diversa ejusdem domus tabulata possident, pro sua portione ad communes reparaciones faciendas simul concurrere tenentur. *Cod. civ. art. 664.* 2º Jus quo aliquis vicinum cogere potest ad proprietates sibi invicem contingentes communibus expensis separandas. *Art. 646.* 3º Jus seu potius facultas jus obtinendi, dato pretio, per alterius fundum transeundi, vel animalia conducendi. *Cod. civ. art. 682.* 4º Jus habendi, in determinatis tantum circumstantiis, fenestras quae alterius predium respiciant, prohibitio altius ædificationes extollendi, stillicidia in tectum vel arenam vicini avertendi. *Cod. civ. art. 679, 681 et 689.*

Servitus conventionalis est illa quam privati inter se contractu speciali statuunt. Quascumque voluerint servitudes ita statuere possunt, modo præteritam non redoleant feodalitatem, nec bono publico adversentur. *Cod. civ. art. 686.*

Servitudes autem cessant, 1º per conditionis non adimpletionem vel illius extinctionem, quando erant conditionalæ; 2º per renuntiationem illius in cuius gratiam existunt; 3º per consolidationem, sin nempe idem homo fiat utriusque dominii proprietarius; 4º per præscriptionem juxta regulas superius expositas; 5º per circumstantiarum mutationes, ita ut usus servitutum fiat impossibilis. Ubi vero per novam mutationem, usus earumdem servitutum fit possibilis, iterum existunt, nisi præscriptio sit completa. Servitudes autem absque titulo per 30 annos præscribuntur. *Cod. civ. art. 703 et seq.*

Multa circa diversas servitudes in Codice civili statuuntur sub titulo *des Servitudes*: hæc ibi legantur.

PARS SECUNDA.

DE INJURIA ET RESTITUTIONE IN GENERE.

Cum, ex dictis, certum sit homines in quædam bona habere dominium, modo tantum utile, modo perfectum,

sequitur inter ipsos jus proprie dictum existere. Violatio istius juris dicitur injuria, quæ proinde recte definitur; *Voluntaria juris alieni violatio.*

Injuria hæc de genere suo peccatum est mortale, nam intra speciei suæ limites sistendo, graviter rectæ rationi et bono ordini adversatur; sed non semper rectæ rationi et bono ordini graviter adversatur; dari enim potest leuitas materiæ, ut omnes fatentur: ergo de toto genere suo non est peccatum mortale, id est, aliquando fieri potest levis defectu gravitatis materiæ. Quandonam autem hæc injuria sit gravis, quandonam vero sit levis, ex prudentum virorum æstimatione judicandum est.

Quæritur utrum scienti et volenti fiat injuria proprie dicta.

R. Scienti et libere ac valide volenti nulla fiat injuria; quia tunc, omnibus patentibus, ibi non est violatio juris proprie dicta. Tres tamen inveniri debent conditions, scilicet: 1º requiritur plenus consensus, id est, consensus qui a voluntate cum cognitione eorum in quibus est actio, procedat. Hinc qui pecuniam indebitam solvit, falso credens eam esse debitam, veram patitur injuriam, quia adest error intellectus; pariter qui pecuniam offert malefactori aliquod malum minitanti, ad malum istud avertendum, patitur injuriam, quia non nisi invitatus hanc pecuniam largitur.

2º Requiritur ut consentiens valide consentire valeat, alioquin consensus ejus foret nullus: unde donationes a pupillo oblatæ acceptari non possunt, quin injuria, non quidem personalis, sed realis et lege fundata, ipsi inferatur. Item maritus qui consentiret ut alter uxore sua abuteretur, illegitime consentiret, quia jus suum cedere non potest, ita disponente lege divina, tum naturali, tum positiva; voluit enim Deus ut essent duo in carne una: merito igitur Innocentius XI, decreto diei 2 martii 1679, sequentem, n. 50, damnavit propositionem: « Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, ideoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum (*Curs. compl.*, t. VI, col. 710). »